

SARAJEVO (Bosna)
Sl. Uredništvu „Sarajevskog Lista“

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА II — СВЕСКА XII

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNEGORE

ЗА ДЕЦЕМБАР

CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1896.

С А Д Р Ж А Ј.

I. НАУКА И БЕЛЕТРИСТИКА:

- 1.) *На дан прославе двјестогодишњице сретно владајуће династије Петровић-Његош. На Цетињу, 2. Јануара 1897.* од *Ф. Ј. Ковачевића.*
- 2.) *Сан и његов значај по организам (хигијена сна)* превео *Јово Кујачић,* — наставиће се;
- 3.) *На развалинама* — с јерменског — од *Ник. М. Богосављевића,*
- 4.) *Јадна Сивка,* прича *Н. М. Карамзина,* превео с руског *Ур.,* — свршиће се;
- 5.) *Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију* написао професор *Јован Николић;*
- 6.) * * * посвећено *Алекси Р. Шантићу* од *Новице Ј. Николића;*
- 7.) *По странпутици* — приповијетка из Бијељине у Босни — написао *Јован Андријев.*

II. НАРОДНЕ УМОТВОРНИЕ:

- 1.) *Српске народне женске пјесме, из Мосшара,* прибиљежио *Јово Туша;*
- 2.) *Не ваља се,* из црногорског живота, прикупио *Стеван А. Дрецул;*
- 3.) *Загонетке,* прибиљежио *Стеван Л. Лопчић;*
- 4.) *Народне игре:* а) *Кумова,* б) *Турски сватови,* прибиљежио *Филип М. Пејовић.*

III. КЊИЖЕВНОСТ.

Важнији догађаји у свијету.

Друштвени гласник.

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА II СВЕСКА XII

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1896.

НА ДАН ПРОСЛАВЕ
ДВЈЕСТОГОДИШЊИЦЕ
СРЕТНО ВЛАДАЈУЋЕ ДИНАСТИЈЕ
ПЕТРОВИЋ - ЊЕГОШ

На Цетињу, 2. Јануара 1897.

Слава Вама, велеуми горди,
Небесници озгор сврх облака,
А на земљи, идеали живи,
Великијех људи и јунака!

Самоникле, велеможне снаге,
Оштрих пера и бојних анцара!
Слава Вама, славо овјенчана,
Црногорских дичних Господарâ!

Код богаства и код бојних сила
Многа ј' круна до сад с главе пала;
А Вас држи пуне два вијека
Само сила духа и морала!

Тијем духом и тијем моралом
Гријали сте српска покољења,
И држали народ на висини
Јуначкога чојства и поштења...

Слава вама, освештане жртве,
На олтару србинскога св'јета —
Носиоци, мушки држиоци,
Од Косова српских аманетâ! —

Љути лави, огњевити змаји,
Непобједни за слободу борци;
Слава вама, дико човјечанства,
Људска дјецо, мрки Црногорци!

Пет вјекова у крваво ст'јење
На браник сте непомично стаџи
И чували Србе наоколо,
Да их туђи не прождеру вали —

Слава вама! — Немарним уједом
Зуб времена све подгриза, ваља:
Ни водама куда данас теку
Неће некад бити камивала;

Поринуће врси у равнице,
Просјести се равни у поноре:
И гдје сада суху земљу чепљеш,
Ту ће твоји бродит сиње море —

Али славна дјела и имена
Благородне Куће Петровића,
Ње Владика, Књажева, Војвода,
И ње храброг рода Обилића:

Човјечанство чуваће признање
У грудима харних потомака
Догод буде Срба на свијету
И у Срба људи и јунака!

Филип Ј. Ковачевић.

САН И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ПО ОРГАНИЗАМ

(хигијена сна)

превео **Јово Кујачић.**

I.

С А Н.

Још су у оно давно, памти-класично, вријеме, стари Грци обраћали особиту пажњу на разне појаве у природи и у човјечјем животу. Па како тада врло многе појаве нијесу могли никако објаснити, то су се старали, да све оно, што им је било нејасно, што није могао њихов бистри и без сваких предрасуда ум сватити, ма како било, примире са својим разумом; то су обично извржавали персонификацијом дотичних непојмљивих појава, т. ј. приписивали су им својства живих створова. Тако н. пр. постанак и развиће разног биља приписивали су особитој богињи — ранитељци, коју су, разумије се, замишљали у човјечјем облику. Тако су се доцније старали, да објасне све природне појаве као резултат рада појединих божанстава. Ма како да се сувременом природњаку то објашњавање чини смијешно и наивно, то ипак морамо, управо с дивљењем, признати, да су још прије двије хиљаде и више година били већином тачно одређени и примљени карактеристични знаци природних појава.

Објашњавање сна спада такође у ред споменутих персонификација. Благи и тих бог, у чијим се племенитим цртама лица свијетлила, као сунце, љубав према људима, јавља се — тако су мислили у доба дневног класицизма — сваку ноћ с чаробним штапићем и доноси свакоме живоме створу, као прави и најискренији друг, крепки и снажни сан, који наново свјежи и поврће живот. Мит заиста прекрасни и дубокоумни; на његову основну идеју треба обратити пажњу. Заиста, ма како да се од тога доба научно посматрање саме битности сна и његова значаја по живот и здравље намијенило, ~~не~~ може нико, па ма како темељито изучавао разне појаве човјечјега живота боље

и љепше карактерисати сан, него кад га слика и замишља себи као правог и најискренијег друга човјекова. Као прави друг, он нам остаје вјеран без обзира на то, да ли нам се осмјехива срећа, или нас окружава, грозећи нам, тамна ноћ несреће; као најоданији и највјернији друг, он нас прати управо од најранијег доба, т. ј. од првог колијевкиног дана, па све до последњег часа нашег овоземанског живота, т. ј. до самог тог тренунка, кад он уступа своје мјесто своме близанцу, брату — смрти. Што нам се строжији и тежи појављује живот, то нам се он (сам) показује вјернијим и његова дружба бива јаснија; не бива ријетко, да уморни и удављени невољник осјећа више од свих својих невоља силу сна, који га приморава, да заборави за неко, и ако кратко, вријеме сваку, па и највећу своју невољу и нужду. Ово сан, као вјерни друг, ради зато, да га (невољника) оснажи и спреми за борбу с невољама и тешкоћама, које ће га срести идућег дана; он му за то вријеме одмора слика и износи пред очи најљепше слике среће и задовољства, о којим му сурова јавност ни помислити не допушта.

Чврсти и постојани дружевни карактер сна најбоље се и најјасније види у томе, што он остаје човјеку вјерним и онда, кад онај (човјек) мало или баш нимало не цијени и не поштује његових заслуга: проћеран послје дужег и врло гадног поступања с њим, он се опет наново радо и са задовољством враћа с пуном чашом најдивнијих блага, само ако се опет позива оним путем, којим он обично долази.

Позната пословица: „Имам те, не знам те, изгубим те, жалим те,“ најбоље се може примијенити сну. Никаква сила, никаква свјетска богатства не могу задовољити и обдарити онога, који је изгубио прави, здрави сан. Најпростији работник, када уморен дневним тешкоћама пада сањив на своју тврду постељу, побуђује завист у ономе, који тонући у богатству и раскоши, немирно се врти у својим меким и свиленим душецима, и с највећом жељом и чежњом очекује свој драгоцјени, али изгубљени, сан. Тада тек јадник и примјећује, да му нема, да је изгубио свог драгоцјеног и, занемареног са своје стране, друга, и сретан је, ако је још навријеме, да га опет сретно нађе.

Све дакле што је доведе казано, даје нам те преставе и слике, над којим се дужан замислити на крају XIX. вијека сваки човјек здравога разума. „Познај себе самога,“ изрекао је још у незапамтљивој древности мудрац свега човјечанства, па се још и данас све једнако сматра савременом потребом проповиједати мисли и назоре тог старог мудраца. Ко је, слично

автору, силом свога звања приморан, да непрестано има посла с невољама људским, тај без сумње зна, како преслабог појма има већина људи о раду и поретку свог рођеног организма, — раду, који је за њих тијем више важан, што им даје и допушта сваким даном, да га осјете (рад организма) на свом рођеном тијелу. Ко је свесрдно и с нужном пажњом посматрао болнице, тај зна, до каквог, управо невјероватног степена, лична погрешка самога болесника бива често узроком неисказаних несрећа, и колико ли би се тих немилих и ужасних несрећа могло избјећи, да се болесник, док је здрав био, ма колико упознао с бар основним појмовима хигијене! Овдје дакле у самом почетку морамо се дотаћи и приватити саме болести.

Обрнимо се сад опет нашем старом другу и познанику — сну. Ми ћемо се побринути, да испитамо и разјаснимо само битност његову, да се упознамо с тијем, што знаменити синови науке знају о његовом постанку и законима, по којима се он (сан) управља и руководи! Ма како не изгледала обичном и простом појава сна, то ипак без сумње можеш већину људи управо забезекнути, ставив му питање, шта је сан? А баш се он и јавља најважнијим питањем, на које ми морамо одговорити. *Под сном ми разумијемо оно стање живота, кад престаје при несвјесном непрекидном раду свака свјесна иницијатива.* Ми, дакле, на тај начин задржавамо у сну те знаке живота свог, који мање или више не зависе од воље човјече; н. пр. срце, као и прије разашиле крв по крвним судовима по цијелом тијелу, наша плућа такође предају нашем тијелу потребну количину кисеоника и уклањају угљену киселину, која се ствара у живом организму; исто тако варење хране у нама не престаје и ти несвјесни, тако звани рефлективни покрети, који се изазивају нервним раздражајем у дотичним мишићима или цијелим мишићним групама, поједнако трају подуже времена, н. пр. голицаш чешукањем по табанима човјека, који спава у дубоком сну, и он почне мицати најприје прстима од ноге, а по том почне и саму ногу уклањати, разумије се, он то све ради несвјесно. Напротив за вријеме сна престају, управо удаљују се на вријеме, све оне појаве, које стоје у свези с особитом душевном, т. ј. свјесном пажњом; умни рад се дакле сасвијем прекраћује, и, ако се може и у овом случају примијенити врло често испоредивање живог организма с машином, може се рећи, да је човјек, кад спава, налик на машину, у којој нема само тако званог чувар-регулатора, којим се управља радња машине, јер у њега (човјека) нема у вријеме сна разума, који управља и удешава

његове радове. На тај начин се објашњава сва разлика међу будноћом и сном, а одавде није тешко појмити, да у сну отсуствује сваки својеволни покрет, да мозак не може да прерађује утиске спољашњег свијета у јасне преставе, и да у опће сваки правилни ток мисли престаје.

Означив тако појам, о ком се овдје говори, треба уз то још додати, да је наша главна цијељ била, да означимо јасним бојама дубоки сан, за разлику њему сасвијем противног стања — напрегнуте будноће. Но природне појаве, као што је познато, никад не могу бити сасвијем јасно одијељене једна од друге, и свакоме је, разумије се, познато, да међу напрегнутом будноћом или дријемањем и међу дубоким сном постоји цијели ред прелазних степена. Сањивост, дријемање, које обично бива вјесником или претходником дубоког сна, полудремоћа и лаки сан или, што обично у нас зову (у Црној Гори¹) тљање — све су то така прелазна стања, којих се знаци састоје у томе, што међу њима (стањима) нема тако јасне границе, која би падала у очи, као што то бива међу дубоким сном и потпуном будноћом.

Особиту пажњу, међу прегледаним мало час градацијама, заслужује оно стање тако званог слабог или лаког сна, у коме (стању) свјестни рад сасвијем не престаје, него само слабији бива. У том случају, управо као у будном стању, појављује се цијели ред појава под утицајем спољашњег свијета, разлика је само та, што овдје, т. ј. за вријеме слабога сна, нема оног регулатора, који у будном стању доводи разне појаве у извјестан ред и тиме даје правилан ток мисли, и због тога појављују се разна сновиђења. Карактерна је особина овог посљедњег у томе, што се разни утисци примају (осјећају) у лажним бојама и до таког се степена увеличавају, да многе ствари, које апсолутно немају ништа заједничког, долазе у међусобни одношај и свезу — све то представља собом појаве, које свједоче, да у дотичном стању (слабом сну) фантазија може да ради, што јој је угодно без икакве контроле са стране наше свјести.

Ето то је укратко и просто објашњење „сновидења“, но оно бива још јасније и простије, ако узмемо у обзир, да и у будном стању онај, у кога је свјест дуго или повремено потамњела, представља и слика себи појаве, које се око њега збивају, као и лице, које снива. Овдје је, разумије се, само у

1) Дода.

томе разлика, што је први у самој ствари болестан, а онај, који спава, испитује потпуно нормални отклон у свери свог умственог рада.

Шта више, може се давати, како доназују опити берлинског проф. Прајера и др., сновиђењу потпуно одређени садржај, изазивајући по вољи разне утиске из спољашњег свијета. Лаки шумор, измјена у температури или свјетлости, необични мирис и други спољашњи утисци, који још немају толико снаге, да пробудити могу, често изазивају разне снове. Може се чак на већ видјени сан често утјецати, и то, одговарајући на поједине ријечи, које дотично лице за вријеме снивања изговара; при томе, ако се само то врло вјешто и пажљиво ради, лице из сна даље одговара на добити одговор и тако се може развити читав разговор из питања обично и одговора, а да се дотични не раздваја са својим сном, т. ј. не буди. На основу свијех тих опита може се сигурно закључити, да је сан обично пратилац лаког слабог сна, и да дубоки сан пролази без икаквих снивања, јер овдје због потпуног удаљења душевног рада, спољашњи утисци у опће не могу баш нимало утјецати. Чврстоћа сна како је већ спомињато, и како, разумије се, сви то добро знају, бива различном. Што се тиче разних степена чврстоће сна, који зависе од разних спољашњих прилика, биће доцније говора. Читаоцима је, да како, веома интересно дознати још, да ли, без обзира на те прилике, чврстоћа сна зависи од времена које прође од почетка сна, т. ј. од тренутка кад човјек спава. Др. Е. Колшпитер је, што се тога тиче, извео цијели ред веома тачних опита, и дошао је на основу истих до тога закључка, да од првог тренутка, кад човјек заспе, чврстоћа сна испрва врло брзо расте, а затим почиње опадати и слабити. Крајем првог сата сан бива најчвршћи. Затијем његова чврстоћа полагано опада и кроз 1½ сат после заспања бива обично само 4., а кроз 2 сата само 8. дио свога максимума. Сан бива све мало по мало слабији и слабији, док најпослије се не појави само собом разбуђење. То су битне појаве, које нам карактеришу битност нормалног сна. Сад нам се треба постарати, да објаснимо дотичне појаве и стања, које је најновија наука наша, као узроке сна.

Морамо овдје прије свега примјетити, да је такозвана теорија сна, т. ј. поглед на прави узрок нашега сна, више пута у науци измјењивана, и да још и данас постоји врло јасна разлика међу многијем погледима на то питање. У најновије вријеме у кругу специјалиста све више и више заузима себи мјесто теорија, коју је основао већ споменути берлински проф.

Прајер. Он је обраћао своју пажњу више него други новији раденици на то веома занимљиво питање, и његови многобројни изводи, које је он извео помоћу тачних проба, морају служити темељом нашим даљним разбирањима о битности сна.

Према томе, ми морамо расматрати сан, као посљедицу тјелесног умног умора. Да би тај умор могао показати своју снотворну работу, треба, што је могуће више ослабити сваки утјецај, који раздражују тијело с поља, а ум — изнутра. При таким условима тјелесни умор заједно са умственим изазива понижавање производне снаге тијех органа, помоћу којим радимо тјелесно и умно, т. ј. наших мишића, мозга и кичмене мождине; усљед тога дакле наступа тако стање, у коме сваки свјесни рад тијела и ума мора престати. Ето у томе се и изражава, како је већ прије речено, прави знак и узрок сна.

Проф. Прајер предложио је врло приступачну теорију поводом питања о томе, на који начин споменути умор приморава наше органе, да прекрате свој рад; али, прије него што упознамо читаоце с том теоријом, ми морамо побоље објаснити нека питања, која се тичу исте теорије.

Познато је, да ми морамо примити врло много кисјеоника (оxygenium,) кога се налази у ваздуху око $\frac{1}{5}$ његова (ваздухова) састава. Највише оксигена треба нашем мозгу, јер му је потребан у раду и функцијама његовим ради тачне правилности; оксиген добија мозак из ваздуха преко крви. Ако крв купи кисјеоник и удаљује га од мозга, то наступа безсвјесно стање. Кад би сад могли објаснити тај положај, зашто кисјеоник, кога крв мозгу доноси у истој мјери, као у будном стању не може утјецати на дјелиће мозга, то би ми имали потпуно објашњену слику сна, т. ј. знали би у чему се он састоји. У самој ствари то није тешко објаснити. И, већ је доказано, да се у органу, који мора да ради, н. пр. у мишићу, појављују усљед работе особити продукти, који умањују његову способност радњи. Ти продукти се појављу усљед радње и у мозгу као-год у мишићима и сметају му (мозгу) продужавати његову нормалну функцију.

Овдје не треба узимати „буквално“ значење ријечи „радња,“ него треба знати, да уопће сваки наш рад, како физични, тако и душевни у будном стању покреће извјесни број нерва и мишића у нашем тијелу; свако дихање, сваки удар пулса (срца), сваки поглед, слух, или дотицај и т. д. није ништа друго, до резултат покрета извјесног нерва или мишића; и једино због тога, што смо ми од најранијег дјетињства нави-

кли на те радње, не сматрамо их за радње у правом смислу. Ако ми н. пр. усљед какве болести останемо у потпуно мрачној соби неколико недјеља, то ћемо се после тога увјерити, да само једини акт гледања требају извјесно напрезање, које нам се с почетка за дуго врло тешким чини, а кога прије болести ни осјећали нијесмо.

Сад није тешко појмити, да се у будном стању и у нашем мозгу морају јављати под утјецајем његове радње продукти, који га од времена на вријеме приморавају прекидати радњу и почивати. Ако се сада ти продукти све више и више накупљају усљед дужег рада мозга и мишића, то ми, разумије се, осјећамо их (продукте умора) због тога, што морамо, да употребљујемо куд и камо веће напрезање него обично, ако хоћемо, да извршимо неку радњу. Удови тежају, тешко нам је мислити, очи отвореним држати, што пажљиво слушати и т. д. — једном ријечи, уморни смо.

Како је све то резултат тих продуката, који се јављају у нашем тијелу усљед рада у будном стању, то је проф Прајер исте продукте назвао продуктима умора (Ermüdungsstoffe) или поногеним субстанцијама. Пошто смо већ разгледали човјека до самог момента уснавања сна, обратимо пажњу на њега после тога, т. ј. погледајмо га у вријеме сна, што с њим бива.

Продукти умора по својој саставу способни су упијати у се кисеоник (кисјеоник) због чега се они (продукти) опет раздјељују (растварају) на своје саставне дјелове. Како се они, као што смо видјели, пред сном накупљају у врло великој мјери у мозгу, то врло лако могу одузети и у се упити из крви назначени мозгу кисеоник, те усљед тога изазивати безсвијесно стање, које баш и преставаља собом један из знакова сна.

Кад се продукти умора понасите кисеоником, то овај опет може утјецати на дјелиће мозга. С почетка је слободан само мали дио кисеоника, којим се могу дјелићи мозга користити, т. ј. сан постаје све слабији и лакши; затијем, према томе, како се продукти умора све више и више насићавају, мало по мало кисеоник се увећава, те усљед тога после извјесног времена мозак почиње добијати своју нормалну енергију и опет почиње своју радњу. Свијест се враћа, и ми се будимо.

Опет се, разумије се, изнова почиње исти процес, који мало час описасмо. Према радњи на ново се почињу појављивати продукти умора све више и више, док после одређеног времена опет не наступи умор, па онда и његов пратилац-сан.

Ми нарочито нећемо улазити у даља излагања и објашњавања битности и постанка нормалног сна због ова два узрока, прво, што држимо, да је дужност сваког човјека, који хоће умије мислити, да се по могућности упозна са функцијама свога рођеног тијела, а друго, што само тачно знање услова, који осигуравају потпуно здравље, помаже уклонити опасност, која пријети са стране те или друге болести. Ко из наших поштованих читалаца прочита ову брошуру, желећи сачувати свој здрави и повратити већ изгубљени сан, — ми наравно држимо, да ће их без сумње таквих бити, — за тога су споменута објашњења исто тако потребна, као год што је потребно знати сатџији, који прима изложљен сат на поправку, механизам истога.

Ови су податци тијем више важни за нас, што ћемо управо помоћу њих умјети, као што треба, цијенити сан, који је тако важан по наш живот и здравље. Сваки од нас дневно испитује сам на себи неопцењиво утјецање сна на нас и наш сав организам, јер се, без сумње, осјећа после дужег или краћег тврдог сна свјежијим, лакшим и снажнијим, а то много значи. То не може никако бити уображење, јер нам опит свакидашњег живота показује, да последице спавања збиља и умна и физична енергија бива виша. У то се можемо увјерити и самим логичним преставама. Ако она Еколичина енергије, коју морамо употребљавати у будном стању на умни рад, може у вријеме сна уклонити оне елементе, који умањују нашу енергију (продукт умора), то наше тијело, кад се пробуди последице правилног и тврдог сна, мора бити свјеже, чило и потпуно готово за даљи дневни рад. Ако је врло сложена машина радила без прекида неко вријеме, то се мора радња прекинути за неколико, да би се иста могла очистити од прашине и опће од сваке нечистоће, која се на њој накупила за вријеме работе. То се исто може у потпуној цјелини примијенити човјечијем тијелу, које је куд и камо њежније и сложније од најсложније машине. Ми смо видјели, да се и у њему (тијелу нашем) појављују шткодљиви продукти, налик на прашину и нечистоћу машине; даље смо примјетили, да свакидањи сан одговара чистиоцу, који чисти и удаљује све оно, што смета и задржава нашу опћу радњу. Сад нам је лако појмити, како велики значај има за нас оно чишћење, које сан обавља у нашем тијелу. Чим се пробудимо, наше тијело почиње да ради независно од наше воље; то без сумње бива зато, што је већ до почетка опћег, душевног и физичког рада, уклоњен и очишћен и нај-

мањи дјелић, који је стајао на пут и од сметње био. Ако сан, дакле, има за своју највишу задаћу, да одржава равнотежу међу душом и тијелом, која је нарушена (равнотежа) радом у будном стању, даље, ако он (сан) до максимума повишава умну енергију, без које се не може ни замислити никаква тјелесна радња, то ми никако не смијемо олако узимати тај неоцјењиви утјецај, који показује правилни и здрави сан на све функције нашег организма.

У својим разбирањима о појави и битности сна рекли смо, да дисање, варење хране и произвађање топлоте и у сну продужује свој посао. Ми можемо, шта више врло поуздано, тврдити, да се сав тај животни рад извршује у сну правилније, а према томе и с већим успјехом, него у будном стању. Ко је успоређивао дисање и куцање срца у човјека кад спава с тијем самим процесима у будном стању, тај је могао примјетити, да се први разликују од посљедњих особитом и много већом правилношћу својих покрета. Та је појава посве природна, јер у будном стању радња срца и плућа у велико зависи од стања нашег духа, што је сваки, без сумње, на самом себи испитао; то се исто примјећује и у процесу преваривања хране.¹⁾ Према томе може се у неколико допустити, да и напрезање, које бива обично у будном стању, троши неку суму снаге живог организма, док међутијем она остане у потпуној цјелини за вријеме спавања и може бити утилизирана дакле сва на чисто тјелесне работе. Ето по томе се може тврдити, да се дисање, куцање срца и др. извршује правилније него у будном стању.

1) Овдје држимо за нужно, као допуну пишчеве мисли, навести: За вријеме сна преваривање хране бива куд и камо слабије него у будном стању, те зато не може се препоручити спавање послје ручка или у вече одма послје вечере; треба дакле вечерати бар на два сата пред спавањем. (Пр. превод.)

(Н а с т а в и њ е с е.)

НА РАЗВАЛИНАМА

— С ЈЕРМЕНСКОГ —

Са злаћаном косом милооке моме,
Миомирни лахор ту се игра њоме.
Нестапно се вере по мирисном цвећу,
По зеленој шуми, лиснатом дрвећу.
Ал' ти ниси лахор домовине моје,
Туђе земље, брда око мене стоје;
И ако си препун и дражи и чари
Ипак моје срце за тебе не мари.

Из бисерног врела поточић жубори,
Као да би хтео што-год да прозбори.
Ту девојче једно крај обале стало
И у бистрој води себе огледало.
Ал' ти ниси поток домовине моје;
Туђе земље, брда око мене стоје,
И ако си препун и дражи и чари
Ипак моје срце за тебе не мари.

Гле, тичица мала на гранчици пева,
К'о да болном мелем на рану улева,
У заносу рајском мелодије њене
Ќпише се миљем моме заљубљене.
Ал' ти ниси тица домовине моје,
Туђе земље, брда око мене стоје;
И ако си пуна и дражи и чари
Ипак моје срце за тебе не мари.

Од негдашњег сјаја моје домовине,
Остале су сада саме развалине!...

Још лахор Ћарлија, јоште поток тече,
А и тица мала пева свако вече.
Ох, ви сте својине домовине моје,
Моја земља, брда око мене стоје.
Ма да сад немате ни дражи ни чари
Ипак моје срце само за вас мари.

Београд.

Ник. М. Богосављевић.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Ј А Д Н А С А В К А

прича Н. М. Каралзина

превео с руског Ур.

Могуће, да нико у Москви не познаје боље од мене околину ове вароши, јер нико чешће не бива у пољу, не лута пјешнице без плана, без цијељи, куд очи гледају: по луговима и гајевима, по брежуљцима и равницама. — Сваког љета налазим пријатна мјеста, или на старим нове љепоте.

Али ми је најпријатније оно мјесто, на којем се уздижу мрачне готске куле С...ва манастира. С ове горе видиш с десна готово сву Москву, ту недогледну просторију домова и цркава, која се ниже пред очима у облику величанственог амфитеатра: чаробна слика, нарочито кад је обасја сунце, када се његови вечерњи зраци прелију по безбројним златним кубетима, безбројним крстовима, који се к небу уздижу! Доље се шире мрачни, густо-зелени цвјетајући лугови, а иза њих по жутом пијеску тече свијетла ријека, коју таласају лака весла рибарских чамаца, или жубори под притиском пуног бродовља, које плови с најплоднијих крајева руске царевине, те снабђева жељну Москву хљебом. С друге обале ријеке види се дубрава, којом пасу многобројна стада; тамо млади чобани, стојећи у хладу древади, пјевају просте, дирљиве пјесме, те скраћују једнолике љетње дане. Мало даље у густом зеленилу старих брестова блиста се златоглави Данилов манастир; још даље, готово при крају хоризонта, плаве се Врабачке горе; на лијевој страни виде се пространа житом покривена поља, шумице, три четири колибице и у даљини Коломенско село с високим дворцем својим.

Често тамо идем и готово вазда сријетам прољеће; тамо идем и у мрачне јесење дане, да заједно с природом јадикujem: вјетрови ужасно завијају између дуварова празног манастира, између гробља, што је обрасло густом травом и у тамним пријелазима ћелија. Тамо, наслонивши се на развалине великих кршева, слушам глухо стењање времена, — стењање, од којег срце моје дрхће и стрјепти. Гдјекад уђем у ћелије и у себи

замишља оне, који су у њима живјели — жалосне слике! Ту видим сиједог старца на кољена пред Распећем и моли, да му се што прије одријеше његови земаљски окупи, пошто су га прошла сва задовољства у животу; сва су осјећања у њему умрла, осим осјећање болијести и слабости. Онамо млади калуђер с блиједијем лицем, мрачним погледом вири на поље кроз ограду од прозора, гледа веселе птице, како слободно пливају по ваздушном мору — гледа и пролијева горке сузе из својих очију. Мучи се, вене, суши — и тужни куцањ звона наговјешћује ми прерану смрт његову. Погдјекад на црквеним вратима разгледам слике чудеса, што се у овом манастиру догодише; онамо рибе с неба падају, да утоле глад манастирлијама, окруженим са безбројно непријатеља; оvdје икона Богородичина обраћа непријатеље у бјегство; све ми ово напомиње историју наше домовине — несретну историју оног доба, када свирјепи Татари и Литванци огњем и мачем пустошаху околине руске пријестонице и кад Москва, као убога удовица, од једног Бога очекиваше помоћ у тешким својим невољама.

Али ме најчешће вуче к дуваровима Си...нова манастира успомена о жалосној судбини Савке, јадне Савке. Ах! мени су мили они предмети, што дирају моје срце и нагоне ме, да лијем сузе њежне туге! Седамдесетхвати од манастирског дувара до брезовог гаја, посред зеленог дуга налази се празна колибица без врати, без прозорчића, без пода — кров је давно изагњио и срушио се. У тој колибици прије 30 година живјаше прелијепна љубазна Савка са старицом мајком својом.

Отац Савкин бијаше доста имућан, јер му се миљаше радити, лијепо обрађивати своју земљу и вазда проводити правилан начин живота. Али му набрзо послјије његове смрти жена и кћи осиромаше. Њенива рука најамничка слабо обрађиваше поље и жито даваше мршав род. Земљу су морали дати у најам за врло незнатну цијену. Уз ово сиротна удовица готово без престанка пролијеваше сузе за својијем мужем — јер сељанке умију вољети! — Дан-за-дан све постајаше слабија и никако не бјеше кадра радити. Само Савка, која послјије смрти оца бијаше навршила петнајесту, само Савка, не штедећи своју њежну младост, труђаше се дневно — ноћно: ткаше платно, плетијаше чаране, браше прољећно цвијеће и љетне јагоде, па их продаваше у Москви. Осјетљива, добра старица, видећи неуморност своје шћери, често је прижимаше к слабоударату срцу свом, називаше је божанственом милошћу, хранитељком, угјехом старости своје и мољаше Бога, да је Он

награди за све оно, што она за мајку чини. „Бог ми је дао руке да радим — говораше Савка — ти си ме хранила твојим грудима и ишла си уз мене, кад бијих дјетенце: сад је на мене ред дошао, да за тобом идем — Не јадикуј, не плачи, сузе наше неће тату оживјети.“ Али и сама Савка не могаше вазда сузе своје уздржати. — Ах! она се сјећаше, да је имала оца, па да га је изгубила; али да би мајку своју умирила, стараше се сакрити тугу срца свог и показати се веселом и мирном. „На оном свијету, љубазна Савко — одговараше тужна старица — на оном ћу свијету престати плакати. Тамо ће — говоре — бити свако весео; дако и ја весела будем, када видим оца твог. Али сада нећу умријети — што ће бити с тобом без мене? Коме ћу те оставити? Не, Боже дај, да те прије удомим. Може бити да ће се брзо наћи поштен човјек. Тада ћу се, благосивјајући вас, милу дјечицу моју, прекрстити и мирно лећи у влажној земљи...“

Протекле су двије године од смрти Савкина оца. Лугови се заодјели цвијећем, а она је с цвијећем пошла у Москву. На улици је срете млад, пристојно обучен човјек, умиљата погледа. Она му показа цвијеће и порумење.

— Продајеш ли их, дјевојко? запита он с осмјехом.

— Продајем — одговори она.

— Пошто?

— По пет копјека.

— То је одвећ јевтино. На ти рубаљ. Савка се зачуди, одважи се, те поледа на младог човјека — још већма порумење, обори очи доље, па одговори, да неће примити рубаљ.

— А зашто не?

— Сувишка не желим.

— А ја мислим, да дивно цвијеће, које је убрала рука прекрасне дјевојке, вриједи рубаљ; али, кад нећеш, ево ти пет копјека. Ја бих вазда желио у теби куповати цвијеће, желио бих, да га ти само за мене береш.

Савка му преда цвијеће, узме пет копјека, поклони му се и крећаше да одлази, али је он задржи за руку.

— Куда ћеш ти, дјевојко?

— Кући.

— А гдје ти је кућа?

— Савка му каза, гдје живи и пође.

Младић је не хтједе задржавати, јамачно због тога, што народ, који туда пролазаше, заустављаше се и, гледајући на њих, заједљиво се подсмјехиваше.

Дошавши Савка дома, исприча мајци све, што се догодило.

— Добро си учинила, што нијеси примила рубаљ; могуће, да је то какав неваљалац...

Ах, није, мамице! не мислим ја тако. Он има тако лијепо лице, тако пријатни глас...

Али ипак, Савко, боље се хранити својим трудом и ништа не узимати бадава. Још ти не знаш, другарице моја, како зли људи могу увриједити сиротну дјевојку! У мени никад није срце на свом мјесту; кад ти одеш у варош, вазда мећем свијећу пред иконом, и молим се Богу Господу, да те сачува од сваке биједе и напасти. Савци се заврте сузе на очима, она пољуби своју мајку.

Сјутра дан набере Савка најбољих цвјетова и опет их однесе у варош. Очи њене лагано нешто траже. Многи оће у ње да купе цвијећа, али она одговара, да га не продаје и гледа час на једну, час на другу страну. Ноћ је, вријеме је кући и цвијеће је бачено у ријеку Москву.

— Нећеш бити ничије! рече Савка, осјећајући неку тугу на срцу свом.

Сјутра дан пред вече сјеђаше она под прозором, предијаше и тихим гласом пјеваше жалосне пјесме, наједанпут скочи и повиче: „Ах!..“ Непознати младић стајаше под прозором.

— Што ти се догоди? упита усплахилено мајка, која до ње сједијаше.

— Ништа, мамице, одговори Савка преплашеним гласом; само њега виђех.

— Кога?

— Оног Господина, који је купио у мене цвијеће. Старица се помоли на прозор. Младић јој се поклони тако учтиво, с таким пријатним изгледом, да она не могоше помислити о њему ништа, осим добро.

— Добар вече, добра старице! рече он — ја сам веома уморан; да немаш фрешког млијека?

— Вриједна Савка, и не очекујући одговор од своје мајке — може бити зато, што га је унаприје знала, потрчи у подрум, донесе чисти кабао, покривен чистим дрвеним заклопцем — узме чашу, опере је, очисти бијелим убрусом, напуни је и даде на прозор — али гледаше у земљу. Непознати попије; и нектар из руку Хеба не би му се учинио укуснији. Свак ће се сјетити, да је он послѣје овога захвалио Савци и то не толико ријечима, колико погледима. Међу тим добра му је старица већ испричала о својој тузи и утјеси — о смрти мужевљевој и о

милиим својствима своје шћери, о њеном трудољубљу и њежно-сти и т. д. и т. д. Он је с пажњом слушао; али су очи његове биле — зар је потреба да кажем гдје? И Савка, немирна Савка, по гдје-кад би погледала на младића; али ни муња тако брзо не би сијевнула, изгубила би се у облаку, као што се плаве очи обараху к земљи при сусрету с његовим погледом.

— Ја бих желио — рече он мајци — да твоја кћи не продаје никоме своју зараду осим мени. Таквим начином неће морати ићи у варош и теби неће бити потребе, да се с њом растављаш, Ја сам могу гдје-кад долазити код вас.

Сад на очи Савкине засја радост, коју је она узалуд хтјела прикрити: образи јој се зажде као зора у јасну љетну ноћ; загледишаше свој лијеви рукав и чупаше га десном руком. Старица је радо примила овај приједлог, не подозријевајући у њ никакве рђаве намјере и увјеравајући непознатог, да је платно, што га је Савка изаткала и чарапе, које је Савка оплела, пре-лијено и траје дуже од другог. Смркаваше се и младић шћа-дијаше већ да иде.

— А како ћемо те звати, добри умиљати Господине? упита старица.

— Мене зову Ераст — одговори он.

— Ераст, рече тихо Савка, Ераст!

Пет пута је повторила ово име, бајати да га упамти. — Ераст се опрости с њима са „до виђења!“ и оде. Савка га је пратила очима, а мати је сјећела замишљено и, узевши за руку шћер своју, рече јој: — Ах, Савко! како је он лијеп и добар, кад би твој муж такав био!

— Срце Савкино заигра. — Мамице! мамиче! како би се до тога дошло? Он је Господин, а међу сељацима... Савка не доврши свој говор.

Сада треба читалац да зна, да је овај младић, овај Ераст, био прилично богат племић, с изврсном памећу и добрим срцем, добрим од природе, али слабим и вјетрењастим. Проводио је расијан живот, мислио је само о задовољству, тражио га је у свјетским забавама, али га често није налазио, па би се невесело жалио на своју судбину.

Љепота Савкина при првом сусрету учињела је утисак на његово срце. Читао је романе, идилије; имао је прилично живо уображење и често се преносио мислима у она времена (која су била или нијесу била) у која су, ако је вјеровати пјесницима, сви људи безбрижно шћтали по луговима, купали се у чистим изворима, љубили се као грлице, почивајући под

ружама и миртама, и у сретном одмарању све дневи проводи. Ђему се учиње, да је свакако нашао оно, за што му срце одавно чезне. „Природа ме позива у своја њедра, у чисте своје радости,“ мишљаше он и ријечи се — бар на неко вријеме — оставити велики свијет.

Обратимо се Савци. Ноћ је, — мајка је благословила ићер своју и зажељела јој је, да тврдо спава; али јој се овог пута жеља не испуни: Савка је врло слабо спавала. Нови гост душе њене, лик Ерастов тако јој се живо престављао, да се она сваке минуте будила, — будила и уздисала. Прије сунца је устала, изашла на обалу Москве-ријеке, сјела на трви и снужено гледаше бијеле облаке, како се по ваздуху муте и подижући се горе остављаху бљескајуће капље на зеленом покривачу природе. Свуда влада тишина. Али убрзо се указа свјетлост дана, која пробуди сваку ствар: гајеви, жбунови оживјели; тице лепрснуле и запјевале; цвјетови подигли своје главице, да се напијају животворним сунчаним зрацима. Али Савка једнако сједи окуњено. Ах, Савко, Савко! што се учиње од тебе? До сада си се будила заједно с тицама, и с њима се веселила изјутра и чиста, радосна душа, бљ скала је у очима твојим, слично сунцу, кад се свијетли у капљама росе небеске; сада си замишљена и општа радост природе туђа је твом срцу. Младо пастирче ћераше по бријегу ријеке своје стадо, ударајући у свиралу. Савка упре на њ свој поглед и помисли: кад би оном, — који сада занима мисли моје, сућено било, да буде прости сељак, пастир, и кад би он сада ћерао испред мене стадо своје! ах! ја бих му се дубоко с осмјехом поклонила и рекла му весело: добар дан, љубезно пастирче! куда ћераш своје стадо? и овдје расте зелена трава за твоје овце, и овдје се жути цвијеће, од којег можеш оплести вијенчић за твој шешир... Он би ме погледао ласкаво, узео би ме, може бити, за руку... Машта!“ Пастир, ударајући уз свиралу, поће даље и с бијелим стадом својим изгуби се за оближњим хумом.

Наједанпут Савка зачу весели шум — погледа на ријеку и види чамац, и у чамцу — Ераста. Све јој жилице затреп-таше, наравно не од страха. Она устаде, хоћаше ићи, али не могаше. Ераст искочи на бријег, примакне се к Савци и — машта се њена дјеломице испуни: јер он погледа на њу љубезно, узме је за руку... А Савка... Савка је стојала с бојажљивим, к земљи обореним погледом, и њеним образима! тресећућим срцем — не може отрћи од њега руке, не може

се окренути, када се он ближаше к њој ружичним уснама својим... ах, он је пољуби, пољуби с таквим жаром, да јој се сва васелена учињела у горећем огњу.

— Мила Савко! рече Ераст, — мила Савко! ја те волим! и ове се ријечи одазваше у дубини душе њене, као небесна чарајућа музика, једва је смјела вјеровати ушима својим...

Али ја бацам кичицу. Рећи ћу само, да је у овај минут усхићења нестало Савкина страха — Ераст дознаде, да га воли, воли страсно новим, чистим, отвореним срцем.

Сјећели су на трави и то тако, да између њих мало је мјеста празног остајало, гледаху један другоме у очи, говораху једно другом: „воли ме!“ и два сата учиње им се миг ока, најпослије се Савка сјети, да се мајка за њу може узнемирити. Требало се растати.

Ах, Ерасте! рече она: — да ли ћеш ме ти на свагда вољети?

— Вазда, мила Савко вазда! одговори он.

— Можеш ли се на то заклети?

— Могу, љубазна Савко, могу!

Зар би ти преварио сиротну Савку. Знаш, то не може бити.

— Не може, не може, мила Савко!

— Како сам ја сретна! и како ће се обрадовати мамица, када дозна, да ме волиш.

— Ах, не, Савко! њој ништа не треба казивати.

— А зашто не?

— Стари људи подозријевају. Она ће уобразити нешто друго.

— Не може то бити.

Молим те не говори јој о томе ни ријечи.

— Добро, треба да те слушам, премда ја не желим ништа од ње сакрити.

Они су се опростили, пољубили су се пошљдњи пут и обећали се сваки дан пред вече састати се или на обали ријеке, или у брезовом гају, или гдје год близу Савкине колибице, али по сваки начин састати се. Савка оде, али јој очи сто пута трчаху пут Ераста, који још стојаше на обали и гледаше право на њу.

(Свршиће се.)

Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију.

Написао професор **Јован Николић.**

(Н а с т а в а к.)

„Јунаштво је цар зла свакојега,
„А и пиће најслађе душевно,
„Којијем се пјане покољења!...“

П. П. П. Њ.

Цар састави војени савјет, да се ријеша: како и каквијем начином треба пријећи Дунав. Један једини поглед на Дунав, његов простор и његове помамне валове поставише цара и његов генералштаб у велику бригу! Прољетњи доњи Дунав, којему хиљаде брда, брежуљака, висова и планина и стотине ријека, рјечица, протока, притоцица и потока шаљу своје воде и водене наносе, изгледаше страпан и ужасан! — Дунав се замутио! Његови страховити валови, што 'но народ вели, носе дрвље и камење! Дунав се растегао на десно и на лијево, на широко и на далеко, тако, да изгледа, као какво узбуркано и замућено море. Брда и планине десне дунавске обале на турској страни паквечиле се над Дунавом тако, да би у случају прелаза руске војске на понтонима или лађама могла једна батерија топова учинити, да не може од руске стране ни војника пријећи. Цар и његов генералштаб нађаше се у таквоме критичноме стању, а можда ни Александар I. са његовијем генералштабом пред уласком Наполеона у Москву није био у критичнијем стању, него што бијаше тај дан његов праунук при преласку његовом и његове војске преко Дунава. Свак мишљаше, когод на Дунав гледаше, да апсолутно нема излазне тачке, по којој би се без преграднијех жртава могао Дунав пријећи; а у крајњем случају и са највећијем жртвама лако се је могла цијељ не постићи.

Посље подугог савјетовања са ближом својом околином цар нареди, да сви чланови генералштаба у идућој сједници поднесу писмено своја мишљења о томе, како да се Дунав пријеђе. Тако и буде. На првијем савјетскијем сједницама једни

предлагаху, да се одмах направе мостови на понтонима и да дивизије једна за другом преко Дунава прелазе и своје позиције заузимају. Други опет са своје стране предлагаху, да се на неколико мјеста почну мостови на понтонима правити и по њима и на лађама почне војска прелазити, па, ако би непријатељ опазио, да се замами на једној страни, а на другој да војска пријеђе и своје позиције заузме. На то трећи говораху, да ће непријатељ опазити војску на води на свијема мјестима, па ће је својим батеријама упропастити и прелазак оштетити. Напосљетку изађе са својим предлогом у савјету генерал Скобељев П. — Млађи, у којему бијаше изложено: „да се изабере 10.000 коња, да се измјери њихова дужина, ширина, висина и снага према растојању дунавске ширине, а тако исто толико коњаника вјештијех, испробанијех, особито у пливању, па нека преплију и заузму оне висове и позиције на десној обали Дунава, са којијех би турска артиљерија највише могла нашој војсци нашкодити и те позиције да наша војска заузме, чува и од турске стране обезбједи за све вријеме преласка главне војничке силе и тек тако и таквијем начином наш прелазак преко Дунава биће сигуран и успјешан. Иначе, говораше Скобељев, по мојему скромном мишљењу, нема другог пута и начина, којијема ће се наша намјера у дјелу привести и име царско и његове војске сачувати.“ — Тај предлог генерала Скобељева не само што се на први мах не усвоји, него још наиђе на велике препоне и осуде од стране већине чланова генералштаба, налазећи га и немогућим и неумјесним. Међу члановима генералштаба бијаше, који иронично говораху о томе предлогу, доказујући, да би преко Дунава поморили крила ждраљеви, орлови и соколови и да би их дунавски валови у Црно море однијели, а камо ли коње и коњанике! — На трећој генералштабној сједници генерал Скобељев заште, да му се дозволи, да он сам проба и да се види има ли смисла његов предлог или не, „ако — говораше Скобељев — мој предлог ја сам мојом собственим пробом као могућим покажем, цар ће га и генералштаб усвојити, а напротив, ако не успијем, он ће се сам по себе одбити.“ — Цар дозволи пробу генералу Скобељеву.

Априлско јутро бијаше ведро, прољетне природне појаве на Доњем Дунаву бијаху се већ обукле у пријатној романтичној физиономији, али замућени Дунав и његови помамни валови уливаху панични страх у срце свакога гледаоца, па га он био

војник, јунак, прости грешник, или највиши плашљивац. У томе дивноме априлскоме јутру около девет сати појави се генерал Скобољев пред царом салутирајући, па рече:

„Ваше ми је Императорско Величанство дозволило, да чиним пробу мога предлога!“ — „Да, превасходитељство, у име Божије напријед,“ — рече цар, а Скобољев учини лево — круг и удаљи се подалеко од царскога шатора. — Скобељеву приведоше коња, примаче се к њему, прегледа му пулсат, пљесну га по гриви, обрати се к истоку, скиде каскет, прекрсти се, узјаха, примаче се к обали Дунава и јакијем заповиједно-војничкијем гласог подвикну: „раъ! два! три!“ — И заплива у валове Дунава — При томе погледу цар и генерал-штаб нађоше се у некаквој збуњености: поглед на Дунав, поглед на јуначкога Скобељева; на његова послушнога коња; ладнокрвност Скобељевлева при овоме критичноме моменту, тактична команда по дунавскијсма валовима, све то стави гледаоце у некоме екстазном стању; Цар и чланови генерал-штаба узеше своје дурбине да посматрају како се велики јунак, велики стратег и велики војник и борац бори са таласима и валовима великога Дунава. Посматрајући велико прегнуће, вјештину и енергију тога великога борца, највише им падаше у очи, како Скобељев, када се на своје коњу сријеташе са повећијем и појачијем валом, узимаше узду у лијевој руци, а десном пљескаше коња по врату испод гриве и издалеко изгледаше, као да нешто с њим говораше. На некијема мјестима, када се оћаше састати са валом, окреташе по пут вала на ниже и у њему испред погледа изчезаваше или изгледаше на своје коњу, као какве двије птице пливачице, али после неколико минута раздвајаше се од валова и заузимаше свој засебни правац и могаше се виђети он и његов коњ, ђе итају к десној обали. —

После недугог времена Скобељев преплива Дунав. Скиде се с коња, узе га за узду, погледа у сахат и поведе коња на више уз ток Дунава, тако, да цар и генерал-штаб остадоше на неколико стотина метара десно на лијевој обали Дунава, да му у неколико помогну ток и валови Дунава при његовом проласку. Пошто му се мало коњ одмори, узјаха, скомандова, заплива и после краткога пливања одјаха близу царскога шатора. Млађи прихвати коња, а Скобељев се јави пред царем и салутирајући рече: „Ваше Императорско Величанство! Од како сам по милости Вашег Величанства постао учитељем и старјешином некога дијела војника Ваше јуначке војске, нијесам никада никаквоме заповидио ни у школи, ни у фронту, ни на јуришима, нити

пак у шанчевима, да чини оно, што му ја сам нијесам најприје дјелом и примјером показао, што и како треба радити, у онолико, у колико је што могуће у нашему дјелу ратовања; тако исто и моје сам предлоге пред мојијем старјешинама и међу мојијем друговима вотирао само на онијема основима, које су у истини могуће. Зато имам част повторити Вашему Величанству, да је мој приједлог могућан и у име Бога и вољом и влашћу Вашег Величанства остварен. Нека се Ваша Царска милост на мене излије и нека ми се дадне 10.000 коњаника, да пријетем Дунав и заузмем висове и позиције на десној обали, па Ви у име Бога можете слободно војску преко Дунава превозити!“ — На то цар заједно са генерал-штабом повикаше: „Живио генерал Скобељев!“ — Цар настави даље: „Живио Бијели генерал!“ — И од тога дана не носаше генерал Скобељев II. обичну генералску униформу, као остали руски генерали, него особиту бијелу униформу, по којој се одликоваше од свију осталијех и свак га зваше: „Бијели генерал“. —

Тако дакле по опробаном предлогу генерала Скобељева изабра се 10.000. коњаника под командом његовом, који препливаше Дунав, заузима висове и позиције десне дунавске обале и у главном тесиду, аше и обезбједише прелазак рускијех трупа на турском земљишту.

Отвори се јуначка и очајна борба Београдцима и равнина балканскијем! Јуначки синови Османови и вјерни посљедоватељи Пророкови утврдише се у шанчевима и тврђавама и остро и опорно дочекаше Москове и Козаке, тако, да готово попадале стотине хиљада жертава са једне и друге стране. Прође лето и јесен у непрекидној борби. Наступи зимње вријеме и у њему балканска студен; војска изгине и оболи, па требаше форсирати силу руске војске. Не би куда и камо него да се пред Плевном позове царски Гвардејски корпус бројем од 60.000 одабраника рускога народа. Под Плевном дође царски Гвардејски Корпус — Ко није видио у парадама и свечанијем приликама и маневрама те одабране синове стотинумилијонога народа, тај не може себи преставити како лијепо изгледа та кита или боље рећи та громадна маса одабранијех царскијех синова. Висом дужи од обичне човјекове висине; стаситост елегантна, окретна и извјежбана; потпуна једнакост у елегантном одијелу лица и тијела одњегована и угојена, а на главама њиховијем блијеште им се позлаћени царски орлови, узевши са сваке стране — дивота их и милина бијаше гладати. Цар дадне команду над царскијем.

Гвардијскијем корпусом „*Бијеломе генералу*“. Скобељев се јави пред фронтом Гвардијског корпуса на бијеломе коњуџију бијелој генералској униформи. —

У Руса је обичај, када се цар или други који командант јави својој потчињеној војсци, да поздрави војнике са ријечима: „Здорово ребята!“ — Што значи: „Да сте здраво соколони! јунаци! ђетићи!“ — Али Бијели генерал за овај пут прекорачи вјековни обичај из неколико разлога. Прво што стање рускога логора пред Плевном бијаше веома озбиљно. Ратовање се продужило, војска изгинула и од своје се домовине далеко удаљила: Цара и генералштаб у велику бригу Плевна и њезини шанчеви поставила; друго што тај гвардејски корпус први пут ступаше у бојне колоне руске војске, а Бијели генерал, познавајући раскошни живот гвардејскога корпуса и његовога официрскога кора по Петрограду, у велико сумњао о њиховом прегнућу и јунаштву при нападу на шанчеве Плевне. Зато, када се Скобељев појави пред гвардејским корпусом громогласно повика: „Изболованнѝ дѣти царѝ!“ Што значи: „Размажена и њезна ђецо царева!“ Борба са хиљадагодишњијем бичем свијета — Османлијом и тврди балкански кланци нијесу то петроградски салони, позоришта и шеталишта, баште и ресторације, него су такве прилике и околности, у којијема се сада налазите, да од вас, нашега јунаштва и прегнућа зависи име, част, висина и поштење нашега великога и богатога хранитеља нашега Цара-Господара. Царски синови! Немојте у овоме моменту заборавити колико је драгоцјене крви пролито јуначкијех синова рускога народа и храбријех бораца нашега Цара-Господара; још није земља балканска прогутала мосуре проливане крви синова рускога народа, коју пролише за вјеру, за цара и за народ у течају шест мјесеца, него сте те смрзнуте мосуре крви вашијем ногама до под Плевном газили. Име нашега великога цара; име нашега великога народа; пролита крв јуначкијех синова нашега цара и нашега народа позивају вас на прегнуће! Напријед! Моја се команда мора слушати!“ —

Настаде дан јуриша на шанчевима Плевне. У овоме јуришу показаше се на Плевни Москови као Москови, Козаци, као Козаци, а царски Гвардејци као Москови и Козаци! „Изболованнѝ дѣти царѝ!“ — Учинише чудо јунаштва: Бијели генерал са Гвардејскијем Корпусом са једне стране и испробани генерали цара-господара са друге: Тотлебен, Барагеов, Дубасов, Шестаков, Драгомиров и Радецки узеше Плевну и заробише рањенога главнокомандујућега Гази-Осман-пашу, који

предаде побједитељима своју сабљу у дијамантима, коју му је насљедник Пророков — цар царева уз диплому Газилука даровао. Ову сабљу предадоше цару-побједитељу, који прими сабљу и распита о стању Гази-Осман-Паше. Пошто се извјести о мјесту и о стању његовом, упути се право шатору, у којему овај рањен лежаше. Кјда цар-побједитељ уђе у шатор његов, ађутант му дадне Осман-Пашину сабљу и цар је узме у десну руку, па је пружи Гази-Осман-Паши на постељу и рече: „узмите вашу сабљу са којом сте тако јуначки командовали и част оружја војске вашегг цара бранили!“ — Тако паде Плевна. Гази-Осман-Паша са 100000 војске паде у ропство и би отправљен у Русију. Цар побједитељ посље пада Плевне рапортираше о јунаштву својијех официра говорећи: „Моји су се официри показали у борби на Балкану и около Плевне као црногорски барјактари!“

(Н а с т а в и њ е . с е.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
CRNOJEVIĆ

* * *

— посвећено **Алекси Р. Шантићу** —

Уздигла се горска трава и охоло лелуја је
Благи вјетрић, што но шаље мирносне уздицаје;
Без сумора гора бруји, листак листа дира, љуби,
А вал траве занијане долином се цв'јетном губи.

Врело бистро тек што шапће и тихо се доље слива,
А сиједа маховина на дрвећу к'о да снови.
Док птичија пјесма звони, осоју се сјенка крати, —
А низ дугих сурих брда, ране зоре сунце злати.

По лазури неба плава прозрачни се облак вије,
По осами нијем блуди, к'о да моје сузе крије.
Препун сјете, туге, бола, на камене сједа груди,
Дух живота с миром леће, у заносу раван буди...

Ој ти небо што остави тугу своју на врхунду,
С овог брега што је сио у осмејак твоме сунцу,
Да ли ће га расплинути по даљини зоре зраци,
Или ће га некуд скрити горе, брда, кршни кланци?...

Но, ова ће магла сива ишчезнути преко гора,
А његову с'једу главу обасјаће рујна зора;
Ка' у срцу што ће моме синут' олтар многих нада,
Пред кандилом њена ока, што са мојим срцем влада...

Да л' ће тада суза нова са радосћу да се лије,
Ил' утјеха свемогућа да ледене груди грије?
Хај боли су моји благи, препуна је туга жеља —
Као што ми жиће тражи складну пјесму без весеља! —

Кад би анђ'о с' плава ока кан'о сузу срцу моме,
Као сјенку облак тавни горду вису великоме, —
Сунце би ми зашло наде, за далеке тавне горе,
А у простор срца мога стајало би пусто море...

По њему би оркан туге подизао мутне вале
И силом би надирали малом срцу на обале;
Али куд би ови вали? куд би снови мојих жеља?
Куд би пуста елегија с тупом жицом без весеља?!...

Оногошти.

Новица Ј. Николић.

ПО СТРАНПУТИЦИ

— приповијешка из Бијељине у Босни —

I.

Баш некако на мало неђеља прије него што ће унићи Швабо у Босну, умре покојни Станиша Лакић, што но рекоше: омркну не освану. И болест, и боловање и смрт, стиже човјека за једну ноћ, па к'о док си дланом о длан удрио — нестаде га. Е, лијепо знам, кад је куцнуо на торњу, свак се прекрстио и од чуда и од Божјег удеса — онако здрав човјек!

Оставио кућиште, жену, ђецу, без икакве одмјене, а то није друге већ ко гром да је ударио у шљеме Лакићево. Зар жена невољница да понесе на рамену кутњи терет, кутњу бригу и невољу!

Свој Бијељини жао било.

Није Станиша, да рекнеш, био учевњак, али није ни ударио на белај с памети. Није ницао ће га не сијеш... човјек гледао свог посла, своју трговину. На њ се није нико зажалио, колико да је црно иза нокта

Но божје суђење! Једног дана, тако, сахранисмо га и ожалисмо.

Па и то прође.

Остала му Цвија са троје нејако ђеце.

Но воља божја није турска сабља: не затрије се до темеља кућа Лакићева. Очува се опет иметак, колико да је без бриге Цвија и ђечица.

Али зар је невоља само остати без шљемена; зар је жалост само за хљебом и меким јастуком! Зар је заплакати за оцем, јер ти не дā да умреш од глади?!

Већа је несрећа прешла преко прага дома Станишиног.

Али прошло је повише година.

II.

На Пантелино*) је највећа радост код нас у Бијељини. Онда је вашар, онда је пјесма и поцијевка. Сокаци ко огледала,

*) Пантелин-дан.

куће окречене, обојене, јал ишаране, па сваки крај ко кутије да си поређ'о.

Тај дан слави црква.

Свијета од свуда. Не знаш јал ти је више шехерлије, јал сељака; јал ти је више Бијељинца, јал јабанџије.

А пред црквом окупило се ко божјег мрава. Истом подне, а оно све јечи од свирача. Развукли Батковчани, па аман нама ноге, што неће цупнути.

Их, а коло ни да га прегледаш, рођо мој.

Тако то на Пантелино.

Па јеси ли преглед'о кроз коло, кад се надовеже тај шарен ланац веселе младости!.. Не виђе ли, болан рођаче, оно чудо од љепоте!..

Па стаће ти око на многој младици, али к'о да ће да ти се прикује кад наиђе — Јелка. Не знаш да си отоич разглед'о и више и ниже и окићеније.

Тако свакоме.

А кад је Швабо униш'о у Бијељину, била је то истом цурица, дијете. Но као што сијне она танка шибљика у гојазном риту, тако ти сијне понако дијете, па наједноч цура...

И она тако.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
III. CRNOJEVIĆ

Али је Јелка била мимо све наше ђевојке.

Није, тако баш да рекнеш, ни ходом, ни господским погледом... Није ни богатством, ни домазлуком, ни умом.

Него с нарави...

Није се упирало у њу претом, ама је свака мајка корила њоме своју ћерку, а сваки брат своју сеју. Заплакала би ти свака наша права цура, да јој рекнеш да је ко — она.

У колу се застидила свака до које се ухватила, а ни једна ти не би звала рећи — знам јој ово, јал оно.

А ето тако — чудо божје!

Ђевојке су је се стидиле, а момци је мрзили. Зар да видиш кога под пенџером, јал на вратима, јал на капицику. Јок.

Само Васо Турунцић што би јој прискочио у колу, само што би јој он приступио, само он што би мимо другаре.

А да му рекнеш: а шта то Васо? — видио би тад како му два јака пламена суну уз образе, како га облије стид, баш као какво луђахно ђевојче.

Али свијет је говорио: воли Васо Јелку.

А то је знао свак.

Само њега мог'о си виђети с њом, а сви наши момци обилазили су јој око куће.

Сирота Јелка.

А свијет је говорио. —

— Сирота Васо!...

IV.

Јелка је била шћи покојног Станише Лакића. Имала је мајку Цвију и млађу сестрицу и још млађег брата. До преклане поносила се Цвија Станишиница својом Јелком, ко што се воћка у прољеће понесе бехаром. — Милило јој се изићи међу свијет. — Та куд и не би, кад јој свак и фаљаше и мазаше њену Јелку, ко аман баш да у нас нема таке цуре од Цигљане до Лединака... А њој сиротици радост, ко канда јој Станиша уст'о из гроба.

А јако јој свуд црно. Колика је тешка жалост снашла кад умре Станиша, толика је снашла оно преклане, кад пође ружан глас за њену Јелку. Од то доба, ако јој је и рођено дијете, прости Боже, изиђе јој из срца.

А кад лане обуче Јелка њемачку хаљину, нешто јој се у прсима стиште и ударише вреле сузе, како није давно заплакала. Зар да рекне свијет невољници, да је њено дијете мимо све друге наше цуре?... Зар да рекну, да је баш отворено пошла стрмо?!... Па зар да тако убије своју ђевојачку срећу занавијек... а њен образ оцрни међ другима!...

Е баш мишљаше, то ће је прије времена сахранити....

А стотину се пута ко једном исплакала на гробу Станишином и била се у прса од неке муке и жалости, кад би с малим Живком отишла у гробље.

Свеједно; кад се камен отисне са висине, не уставља се прије, док се не сурва у провалију....

V.

— Немој да говориш с њим, Јелко, говорио би Васо Турунчић Јелки Лакићевој. — Преклињем те, окај се једног онога мангуна. Тако ћеш ми живот попнити!...

А Јелка узме кецељу, па трга кончиће и преклиње се, па сад ово сад оно.

— Зар те не боли срце, што свијет узаман испира тобом уста?! Зар те не боли срце, што су пошли гласови за тобом, као што нису ни за једном правом цуром — бона, јадна!?! Зар не видиш како је мени, кад ме жале другови, во да сам у Дрину пропао, јер сам с тобом овако... А твоја мати... чест....

А кад би год с њоме о том говорио, отишао би кући пун јада и жалости. Њена равнодушност уједала га је за само срце, а сâм не имађаше снаге, да је се мане.

Види, да би полудио без ње, па како је тако је.

А да је проси под оном срамотом. Чини му се у земљу би прошао од стида, да стане с њом у цркви.

— Да није овог гадног народа... вајкао би се ђекад.

А тако су пролазили мјесеци.

*

Но ево у чему је ствар.

Бјеше трећа година како у кући Лакићевој стајаше неки странац, јабанче, и ја. Кад је дошао у Бијељину, није умио проговорити српски, а од то доба научио, прости Боже, ко да је наш човјек. Нежељен је, средњевјечан, дужан. Шта је, откуд је, није ти нико знао рећи.

Веле, да му је било име Волф, а звали су га Гундељ... Тако му је рек'о некад Димшко Рајковић, па ост'о тако. Нико га није звао дручије.

Био је висок, а носио је увијек госпоцке хаљине. Био је, веле, богат, господин чо'јек, а Цвији је плаћ'о кирију под скуп новац.

Са страна би ни носио два дуга золува, а бркови му бјеху густе и окренути увијек у човјека... Носио је кратак дебео штап и наочаре само на једном оку... Ишао је чудновато, а свијет му се смијао...

О Гундељу и Јелци говорио је свијет ружне ријечи. Због тога се и застиде цуре с ње, због тога су и момци кахарли на њу. Због тога је сирота Цвија стотину пута пролила сузе, а због тог је и Васо Турунчић стотину пута жалостан и лег'о и уст'о....

А стотину пута је и корио због тога.

Па сведно.

Гундеља су често застали с Јелком у њиховој кући и по балкону. Доносио би јој букета. Чим прва ружа процвјета, донио би њој.

А шта ли је она мислила тада. бог зна... Косанћим да је воли.

Но кад једнач дође на Мирчин пилав (свадбу), па на њој шеширић и туника, 'прости Богородице, стадоше очи сваком. Мара Бојканова приђе колу и изведе своју Ружу. Тако и Стана Десићева своју Савку.

Неко се насмијао, а неко с тугом поменуо покој јадном Станиши.

А она — сведно. Ни да се осврне окд себе, па да види, како се све очи окренуше на њу.

VI.

Прошло је било од то доба неколико мјесеци.

Једног дана, чуло се, да је Васо Турунчић просио Јелку Лакићеву.

Читаво чудо!

Нико није могао ни сањати да ће Васо Турунчић учинити још и то; али још веће чудо, кад пуче глас, да је Јелка Лакићева одбила Васу Турунчића.

И о том је свијет говорио свашта.

А како је сутра дан Васо Турунчић отишао у Угљевик, није се вратио за три неђеље.

Али говор није престајао.

Но не престајаху ни сузе мајке Јелкине. Очима својим ко да је гледала у неку бездну, а није умјела да се опре и освијести.

И неколико дана није прошло, а Јелка се разболи.

Леже у душеке, а нит' хоће лијека ни лекара.

— Нећу, дадо, ни да ме ко облази, ни двори, ни да видим кога очима, вели матери.

И поче опет неки чудан говор о Јелци.

А облазио је Гундељ сваки час. Пуно му лице неке туге за Јелком... Баш види сирота Цвија како се љуто снуждио.

И тако од Спасовдана до Тројица.

А кад трећи дан Тројица, заплакала Цвија Лакићева, ко да је ошинула гуја. Окупила сав комшилук својом вриском и својом запијевком.

Нестало јој Јелке, а нестало и Гундеља,

Нико нит' их чуо, нит' видио. А како је чак трећи дан Тројица није виђела, не виђе их ни кад је очи заклопила, а заклопила их је последије четвртих Тројица.

VII.

Био је мразовити зимски дан, кад је Васо Туфекчић први пут видио Тузлу. Пут се бјеше изгласао као огледало, а саоник, ко аман да је само стакло. Ледена магла попала по Тузли, па не можеш оком да прогледаш.

А кад на крај пијаце ће но велике Орошчића и Тадића куће, пође с другом преко пијаце, изнад медресе, кроз некакав пуст дрворед сувим и углаченим путем. На дрвљу је шумио мраз, а леден вјетар струјио је кроз одијело до под саму кожу.

Васо Туфекчић не знађаше куд га води Панто Стевић.... Но кад стадоше пред једном кафаницом, зачу се изнутра плах тутањ музике, весела вриска и мноштво гласова.

Дим и пара што их засу кад пређоше праг, удари Васу по лицу, да не могоше дићи капака. Какви то гости сјеђаху није ништа знао, али онај грдни тутањ музике, дим и пјесма, још сневесели момка.

Неколико незнана свијета изопијана, ваљкало се око столова.. Игра и ћипање није престајало..

Панто Стевић стиште Васину руку и уприје претом у једну женску прилику, што се виђаше за столом у диму, накинђурена и у чудним шареним хаљинама.

Ко нож да ошину у тај мах Васу Туфекчића по самом срцу....

Познао је.

* * *

И камен, кад се отисне са висине на којој је био, неће се уставити, док се не сурва у провалију

Јован Андријев.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ

Из Мостара.

Приближежио: **Јово Тута.**

За рухо ћу драгог куповати...

„А мој драги, рани босиоче,
„Рано ли те бијох посијала,
„Ал' те рано сабрат' не умједох;
„Већ те бере друга преко мене,
„Врло груба — жао ми те, драги:
„Да ми није од Бога грехота,
„А од људи велика срамота —
„С њоме бих те раставила, драги.“
„Растај, драга, није ни грехота,
„За срамоту ни хајат' нећемо.“
„Твоја драга велик духанџија,
„Што имаде све за духан даде,
„И тебе ће надодати, драги
„Ја ћу своје рухо продавати,
„Па ћу тебе, драги, куповати.“

Једну љубим, другој свате спремам.

Јово љуби Јованку ђевојку,
Код језера, код воде студене.
Проговара Јованка ђевојка:
„А Јоване, један хајинине!
„Кад ме љубиш — мислиш ме узети?“
„Њојзи вели челебија Јово:
„А Бога ми, Јованка ђевојка,
„А тако ми горе липовине
„И зелене траве ђетелине,
„Тебе љубим, мислим те узети.“
„А Јоване, један хајинине,
„Не куни се гором липовином,
„Ни зеленом травом ђетелином,

„Већ се куни очињијем видом.“
 Онда вели челебија Јово :
 „А Јованка, очињег ми вида,
 „Тебе љубим, другој свате спремам!“

Муж и жена.*)

Вихор ружу по пољу носаше,
 На Јовине дворе наносаше;
 Ал' у двору нико не бијаше,
 Осим Јово и Јовина Мара.
 Бег Јован-бег лахур завијаше,
 Мару љубу на крилу држаше, —
 Како коју бурму одвијаше,
 Мару љубу у лице љубљаше.
 Бег Јован-бег Мари говораше:
 „О, Марија, драга душо моја,
 „Што те питам — право ћеш ми казат'?“
 Мара Јови тихо проговара:
 „Хоћу, Јово, мио господаре!“
 Јово Мари онда проговара:
 „Јесу л' слатка медна уста моја,
 „Миришу ли мишћем њедра моја,
 „Је ли мекша десна рука моја?“
 Мара Јови тихо проговара:
 „Слађа су ми медна уста твоја,
 „Већ у бабе кутија шећера;
 „Миришу ми мишћем њедра твоја,
 „Већ у бабе кита каранфила;
 „Мекша ми је десна рука твоја,
 „Већ у бабе четири јастука
 „Пауновим перјем наложена.“

„Не ваља се.“

Не ваља се обувати нови опанак на голу ногу (јер ће се брзо раз-
 дријети).
 „ „ „ голем ногом стати на солидо, (јер ће изаћи приштеви
 по нози).
 „ „ „ бројити звијезде (да не излазе брадавице).
 „ „ „ на Божић пувати у ватру (да не уједа змија браве).
 „ „ „ змију више кољена дизати (јер ће бољети кољена).
 „ „ „ прелазити преко дјетета кад лежи (јер неће више расти).
 „ „ „ носити кшчу или џамадан наопако (јер ће неко умријети).

* Слична овој пјесми налази се у „Збирци српских народних женских пјесама“
 Вука Ст. Караџића, државно издане краљевине Србије, — под насловом „Јово и Марија“,
 на страни 205—206, а под бројем 287. J. T.

- Не ваља се у петак кидати нокте (да се не зажуљују).
- „ „ „ убијати жабу (јер ће умријети мајка оном ко је убијо).
- „ „ „ звижјети по ноћи у кућу (јер се купе ђаволи).
- „ „ „ гвожђем дирати зубе (да не боле).
- „ „ „ жени трудној пењати се на дрво (јер ће се осушити дрво).
- „ „ „ жени трудној сијати сјеме (јер неће никнути).
- „ „ „ вериге љуљати (јер се купе зли духови у кућу).
- „ „ „ дјевојци свирати у дудук (да јој брзо не расту дојке).
- „ „ „ да дјечије (пелене) покрове пријеђе сунце (јер ће излазити оспор по дједи).
- „ „ „ тесати штогод у торину гдје леже брави (јер ће излазити красте по бравима).
- „ „ „ поноћи гледати у огледало (да не поцрни).
- „ „ „ чобану јести на Ускрс јаја (да не излазе гукe по бравима).
- „ „ „ бривати се бијеле неђеље (јер ће брзо побијелити).
- „ „ „ сјећи дуван у сриједу и петак (јер неће горети).
- „ „ „ умивати се пошто зађе сунце (
- „ „ „ једним прстом бројити стоку (да се стока не истражи).
- „ „ „ ударати кога на Бадњи-дан и Божић (јер ће излазити чирови).
- „ „ „ да жена удари мушког вретеном (јер ће погинути у рату).
- „ „ „ јести свињски мозак (да не полуди).
- „ „ „ мести кућу за три дана Божића (
- „ „ „ женској јести од „вимена“ (да је не боле прси).
- „ „ „ женској (дјевојци) јести гребачицу (јер ће бити киша кад се удаде).
- „ „ „ натицати решето на главу (да не излазе красте).

Прибиљежио: Стеван А. Дреџун.

Загонетке.

„Чести гора чести, под честином равнина, под равнином гледица, под гледином сопота, под провалом чупица.“ (Коса на глави, чело, очи, нос, уста и брада).

„Бремендија бреме носи, бремендија пашу лаје, бремендија фук у грм.“ (Јеж).

„Манито момче кроз гору прође, тешко томе до кога дође.“ (Зрно из пушке).

„Сто кобила путем иду и једној плоча опаде - свака стаде (брдило на стативе).

„Убих вола међу два дола: крви мало, а меса ни мало (бува).

„Вијале се вијалице по петрове пољанице, док дођоше рогуљице и дигоше вијалице.“ (Приганице, тигањ и виљушка).

„Црн вран гризе јабуку; нити се вран нагризе, нити се јабуци познаде.“ (Коњ и узда).

„Више од товара, мање од ораха, грче од чемера, слатко за јело.“ (Маслина).

- „Нових злато, развих злато, али злато све једнако.“ (огањ).
- „У планину иде, дома гледа; дома иде у планину гледа.“ (Сјекира).
- „Јелен рика на врх зеленика; све се село дика, како дивно рика.“ (Звоно).
- „Један комад сланине на врх јеле планине.“ (Мјесец).
- „Цикну кост на врх сјенокос; дужи му је глас, но у цара пас.“ (Телеграф)
- „Бићер поје под лопух, ћићерићи долазе, по мрвицу доносе.“ (Поп и његови парохијани, који проскуре доносе.)
- „Шиги миги путем иде, шако бако на дуб сједи; шиги миги Бога моли, да испану шаку зуби.“ (Свинче и желуди).
- „Реп му је ка у миша, — миш није; бијело је као сир, — сир пије; зелено је као дуб, дуб није.“ (Рогоша).
- „Тела вела дрвена, зуби су јој гвоздени, срце јој је пртено.“ (Скриња.)
- „Млин меље на врх јеле, шарена се вижла пење да она меље.“ (Змија).
- „Што је у мени и у теби и у овце галице и суве палице.“ (Срце).
- „Ендек иде изнад куће, ендекуша испод куће, тек се сташе тек се ендекаше.“ (Крава и теле).
- „Кусо прасе крај огња пасе.“ (Вретено).
- „Прно се сјеме по бијелој њиви сије.“ (Писмена по артији).
- „Вић пић на дуб; ћић пић под дуб; ћић пићу пријети, чапру ћу ти дријети.“ (Мачка и миш).
- „Каравила пољем иде, каравила бичем миче; каравило брзо бичем мичи, е ти плачу мала деца.“ (Овце е јагњадма)
- „Воду пије главу не сагнуће.“ (Бурило).

Приближио: Стево Ј. Јончић.

НАРОДНЕ ИГРЕ.

Кумова.

Наш народ, почивајући зими од тешких љетних радова, стара се, како ће дуге зимске ноћи скратити и провести у шали и забави, па зато ређају се један у другог на сједнице и обично бирају ону кућу, која је имућнија и простором подеснија.

Свако момче, као под заштитом, дође на уретено мјесто. Пошто се већ окупе, стану заматати разне игре. Ево једне од тих игара — *Кумови*.

Одаберу се двоје момчади, којима се завежу очи, али тако, да не могу ништа виђети. Тако повезани сједну на сред куће један спрам другог, а међу њима поставе ваган (суд), у којему је приређено пријатно јело.

Саставни дјелови тог јела јесу: пенео, мекине, вода, сѐ, угаљ и жиле од лука, још им даду једну оклицу. Кад се све то уредило, већ почињу да се чашћавају. Један узме оклицу и захвати из вагана од онога слаткога зчина, па зовне онога другог: „добро вече, куме!“ а кум му одговори: „добра ти срећа!“ — вала, чоче, није лијепо, да ми сједиш у кући без ништа, а знам да си гладан, кад си дошао сад е мазари; донета ти се нијесмо

надали, али ево је домаћица уредила једно јело, није га таквога ни у каквој локанди, а није ти га ни ђед никад таквог ијо. Ајде, куме, зини, да видиш је ли уређено. Кум зине, а овај захвати пуну ожицу онога сланог луга и заспе је куму, ако може погодити, у уста, и тако се ређају више пута, дозивајући један другога, докле дођу такви, да изгледају осприће, као да су закартани.

Турски сватови.

Још и данас се придржаје стари обичај, да се преко дана на месне и на бијеле покладе скупља повише народа, да те дане проведу у пјевању и игрању. Ако је лијеп дан, то пјевање и играње збива се на гувну или ливади.

Кад се народ изигра у колу, пође неколико момака у село, да се направе сватови. То бива овако: обуче се један као невјеста, али у хаљине од самијех закрпина. Пошло га обуку, огрну га једним ленцулом, бајаги да изгледа као була, а и сватови се обуку у избуцане хаљине, замотају главе као Турци, а припашу старе ножине и кумбуре, па се крену да путују. Пушке пуцају, а сватови пјевају.

Сад коло прекида своје играње, а гледа турске сватове. Сватови се мало по пало примичу колу, а један им из кола изнесе здравицу. Најпрви сват (првјенац) јаше коња и игра га кроз коло пјевајући турске пјесме и помиње, да се жени Мујо Алин са Џевахиrom Бишовом. Кад се прикупе сви сватови, почну да играју, а пушке непрестано пуцају; ђе који зове Џевахиру да играју.

Кад су се већ доста изиграли, зачује се оца, а то им је знак, да иду на вјенчање. При вјенчању оца чита нешто и непрестано клања.

Свршивши вјенчање, запуцају пушке и догоди се, те неки убије Џевахиру, и одма се чује плакање на свакоју страну и однесу несретну Џевахиру да је копају.

Прибиљежио: Филип М. Пејовић.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Петар други Петровић-Његош, као владалац написао Др. Л. Томаковић. Цетиње, 1896.

Име знаменитог и гениалног творца „Горекоста Вијенца“ толико је занимало, толико освојило српска срца, да се одмах после његове смрти почело јављати у књижевности нашој то биографске црте Његошеве, то коментари његовим књижевним радовима. Виђенији људи код нас бавили су се тијем послом. У току времена о владици господару постала је ево читава литература. Без сумње то није случајно, то није појава обична, а особито код нас. Сигурно с тога, што је и сам предмет, владика, појава недомашна, у многоме загонетна. Прилике и доба, у коме је живио, вријеме је препорођаја у западној Јевропи, кад се кројила друга карта, давале друге боје и други облици јевропским земљама. Владика је о свему водио рачуна, његова се душа на све одзивала у непрекидној бризи за малену отаџбину, са болешљивим жаром за његов народ.

Није чуда, да се о таквом човјеку у оном времену лађао пера Суботић, Лавров, о таквом књижевнику један Вуловић.

И књига, која је пред нама, нови је доказ онога живог интереса српског за великана Његоша. Писац је у овоме дјелу приказао владикау као државника, као владоца. Приказао је једног трудбеника, паћеника, човјека потпуно несрећна са недаћа у његовим предузећима и тешке, неједнаке борбе против силе турске с једне и перфидије његових сусједа и других „пријатеља“ с друге стране. Из добро поређених докумената, из побраних факата, читалац ове књиге видјеће, колико мушке снаге, колико је збиљске енергије утрошио Његош за народ и отаџбину, наћи ће узрок његовој раној болијести и што јој је подлегао у најбољој мушкој снази. И као државник био је пјесник, чист и узвишен, чија је душа страдала од људске пакости.

У најтежим часовима, под теретом тешког искушења, ступа Петар II. на престо црногорски. То није била сјајна круна, ни света митра, што је чекала младог господара, био је то потпуно трнови вијенац, који се spleо око главе деветнајестогодишњег младића.

Црна Гора, опкољена са свих страна непријатељима, изнутра неслогом раздробљена, братства завађена и закрвављена, главари се отимљу о превласт један с другијем, нема чврсте руке, која би их стегла, која би могла довести земљу до неког бар органичног јединства — ето така је била слика Црне Горе, кад је преминуо Петар Свети и народ на његово мјесто дозвоа младога Рада Томова, синовца бившег митрополита. Уз многе сметње, које су владици стајале на путу при ступању на владу, писац спомиње и гувернадурство и Гувернадуровиће, али спомиње узгред, и без довољно критичког погледа на ову црногорску установу. „Гувернадурство као биљка из туђине, није могла у Црној Гори ухватити корјена и остало је празно име

без икакве власти... вели г. писац. Ја мислим, да се тако не може овлаш узимати та „биљка“ и игнорирати један историјски факт, особито кад је писац стао на земљиште критичне историје

Још више млади владика има неприлике са Ивановићем. Овај *deus ex machina*, дошао је из Русије, био протезиран од стране руског дипломатског преставника у Дубровнику и за неко вријеме био фактични господар у Црној Гори. Ово се објашњује да богме не слабашћу самог владике, не тиме, што му народ није био вјераи и одан, него, оној историјској вези, која је постојала међу Русијом и Црном Гором, оној навици, да Црногорци слушају руског цара и његове заповиједи. Та феноменална појава, да иначе самовољни горски хајдуци, какви су били ондашњи Црногорци не слушају никог, ни за кога не маре, а покорно се прекрљају пред наредбама из Русије, — има се приписати једино и искључиво јединству вјере, која је била онако силна, онако моћна у Црној Гори и на чијем је основу почивао и престо свјетског поглавара. Други су били богатији и ближи, давали и обећавали више него Русија и опет није било тога блага да помисли, да премаи Црногорце. „Чак и она скудна помоћ, коју је обећао цар Павле — ни то није давано“ — вели писац ове књиге и опет су Црногорци остали непоколебљиви. Овај Ивановић, бар у првим годинама владе Петра II. узео је био у руке сву свјетску власт, располагао земљом и народом, како је за најбоље нашао, а било му је лако, кад су га племенски главари слушали, мислећи тиме одржати за себе више власт него уз владика, а с друге стране потпомагао га је и руски консуо у Дубровнику.

Она је био један од оних, који су предводили војску у походу на Подгорицу, походу, који се свршио несрећно по Црну Гору. Не зна се за извјесно, да ли се тај поход по Црногорце свршио онако кривицом саме организације тога похода, или лукаштвом Ивановића, који је у томе неуспјеху могао гледати извјесну корист за себе, а биједу оборити и за ово на владика. Писац нам овдје изражава само сумњу, не поткрепљујући дока зима, и ако заиста у његовој сумњи има много вјероватности. После много борбе, различних интрига овога човјека против владике, ради којих је исти морао одити и у Русију и које је потпомагао руски дипломатски агент, Ивановић оставља Црну Гору и писац му као на опроштају додаје, да за собом није оставио у овој земљи друго, осим тјелесне казне. И то није оправдано, ни историјски вјерно. Из свега причања о Ивановићу у овој књизи види се, да је то био човјек без сумње уман, радан, одважан — иначе се не може објаснити онолика и онака приврженост, коју је био стекао код народа. Што се тиче тјелесне казне, ту ће нам г. писац допустити, да то није установа Ивановићева, него је она постојала у Црној Гори на читаво столеће прије њега. Зна се добро, да је та казна била у пуној снази у вријеме Шћепана Малог, а има вјероватности, да су њу поставили и први господари црногорски, који су мислили на државну заједницу, поставили је као нужно зло, јер су се те казне Црногорци више бојали, него и саме смрти.

Корак за кораком у догађају један за другијем износи нам писац оне жељезне муке владичине, које су га снаодиле при сваком покушају његова државничког рада. Ту су интриге Ивановића и Вукићевића са Гагићем заједно, ту борба са Млечанима и Аустријанцима, све до крвавог сукоба на Тројници. Жалити је, да г. писац није тај догађај изнио цео, не бар у оноликом обиму, колико Ковалеваки, којим се писац служио. То је један

од најзанимљивих појава, па је и данашњем потомству не само од интереса, него и големе поуке: како Црногорци у свакој прилици могу и умију дати оно, што је за кога.

Изазвани од стране аустријске, Црногорци су са самопрегоријевањем, јурнули с голим ножем у шакама и тјерали непријатеља-сусједа толико и тако, да се Котор на брзу руку затворио и у њему умрло све живо од страха пред храброшћу и издржљивошћу црногорског господара и његових Црногораца. Као што рекох, догађај је овај веома поучан и ми жалимо, што у овој књизи није обрађен са оном марљивошћу, коју он у пуној мјери заслужује.

Врло је марљиво обрађен дио о сношајима владиним са Сточевићем (Али агом, доцније Али-пашом Ризванбеговићем), са Градашчевићем и другијем Из ове радње види се племенита мисао владинина, да свукуд и код њих пробуди народни осјећај и српску самосвијест. И писац у неколико иде за својим идеалним предметом, и он мисли, да је та мисао још онда била изводљива и ако његови документи тврде баш противно. Сваки од тих малих тирана, хтио је бити самовластан господар и то је читав мотор њихове радње. Што су били, по ђекад, наклоњенији раји, милостивији према српскоме живљу, мекши и одзивљивији енергичним тразењима Петра II, није ништа друго до нужде, радили су тако, јер их је нагонила сила околности. Ми не видимо ниједног факта, да би ти ситни тираничићи били друкчији, да нијесу — морали. Баш из те радње, види се, колико је Његош био одскочио од његових савременика. Његова интелигенција, његово основно и богато образовање, његово племенито срце и жарко српско родољубље било је усамљено у ономе Вавилону ситних, властољубивих тежња и пажуда код његових суплеменика и сународника друге вјере. Он је био овдје потпуно „Сиракузански без нигђе никога.“

Као што рекох овај одјељак обрађен је марљиво и ако нам је криво, да се у овој књизи подробније не сретамо са оцијем блискијем, чисто домаћијем одношајима између црногорског господара и Херцеговаца, који су вазда гравитирали Црној Гори. Историјска владинина табља и његови муштулци, то, опет, нужно зло, не налазе код г. писца приче ни одзива. Зар у библиотеци, која је писцу била на расположење, нема о томе помена? Ја сумњам!

Епохални догађај за погранична племена онога доба, смрт Смаил-аге Ченгића, није испричана потпуно вјерно. Од самог јунака тога догађаја, пок. војводе Новице Церовића, многи од нас слушао је о томе важном догађају, и г. писац могао је и требао дати више труда, да му и ова страна књиге буде без замјерке.

Тако исто није ни довољно јасно, зашто г. писац толико ломи копље око догађаја на Башиној води, тим се прије чудити, што његове тврдње не налазе довољно потврде. Писац хоће, да скине у овоме догађају сваку одговорност са владике — ако и нема никакве потребе за то. Но то су српски послови. Код нас је и математика и политика, и разлог државни и нужда племенска — све је то етика и поезија.

Пека би баш овај догађај био са знањем и из главе владинине, ко би га могао кривити у томе, кад је баш тиме растао његов престиж у околним племенима, кад се српско име снажило, кад су љути непријатељи државног јединства црногорског и непријатељи српски баш од тога догађаја љуто стрекнули!

Све прилике, све околности онога доба, правдале су баш онакав поступак, и ко га је гођ изазвао, имао је бистро око, непомућену свијест, јасан политички поглед „Das Zweck heiligt die Mittel“ политичка нужда диктирала је тако.

Има једна тежња код мањих народа (нарочито Мађара), да скидају сваку љагу са своје историје, да је бијеле.

Та струја је искрснула и код Срба, за којом се и г писац ове књиге без нужде поводи. Историја је ред политичких догађаја, а не сентименталне етике и разних добродјетељи!

Нијесу без замјерке одјељци о подмићивању неких црногорских племена пашом скадарскијем и побуна у Црмници. Ту се писац ослањао чак — на народно предање (!), а није узео у обзир што је сам владика писао о тијем догађајима.

Народно предање у сваком крају, у сваком племену може бити друшчије, често дијаметрално противно једно другоме, па као тако, за критичног историка оно губи вриједност. Од мене је далеко помисао, да г писац није познат са дјелима владичиним, којима је он сам обиљежио споменуте прилике, те љуте ране његове дуне у мукама, и већ готово при свршетку његовог патничког битисања на овоме свијету.

Из педовољно обрађеног овога предмета, и без своје кривице, г писац могао се огријешити о многу личност и породицу, огријешити се о истину. Ти догађаји нијесу толико давни, и данас има живијех свједока.

Посљедњи дани владичини, посљедња његова брига, била је око избора себи наследника. Судбина је према овоме великану била љуто немилостива, но при овоме послу била је блага, поштедила га од удара, који су га пратили за живота. Оно, што је он цијелог вијека замисљао, о чему се бринуо и трудио, о згради државног јединства — оставио је снажној руци, која је била и спремна и позвана, да ту зграду доврши. Пророчке су биле ријечи бонога владике, да ће његовог наследника „знати читав свијет.“

Одиста је тако и било, и муњевити Данило није много чекао, да докаже пророштво свога стрица. Знајући, колико је њега самог убило јада, колико је крива мантија у извођењу његових замисли, баш из поређених факата, може се мислити, да се код владике Рада зачела прва мисао о подјели духовне и свјетске власти. Писац нам је у томе дао врло мало, остављајући отворено поље, ваља — да, онеме, који буде узео на себе тешки труд, да пред српски свијет изнесе живот и рад књаза Данила I.

Поред доброга језика, г. Томановић гријешити љуто о српску граматику. Он пише великијем словима и оно, што грамика императивно вели, да се пише малијем и обратно. Зариста, ми, који имамо Вука, Даничића, Поваковића, који имамо добро уређене фонетичне, синтактичне, ортографске законе — да против тога гријешимо, не даје се опростити. Рећи ће ко, е је то према Русима, а ја велм, да смо ми с Русима давно подијељени. У овоме случају, они нам не могу бити закон. Не могу да не замјерим и то, што г писац поћекад и сувише хвали, велича и у таким приликама, кад се сва хвала сама по себи разумије.

У нашој књижевности нека извјесна сервизност, неко лакејство, постало је већ обична работа. Ту, при таком послу није сам г Томановић. Од овога нијесу слободни ни таки књижевни радници, као што је г. Милићевић. Науман сам негдје нарочито проговорити ријеч-двије о томе. Наше

најљепше мисли, најбоље радње, најомиљеније личности просто се дискредитирају овом недостојном утакмицом у књижевном лакејству.

На свршетку ми је рећи, да је писац побрао, поређао документе, што се односе на овај предмет, прибрао их у овоме погледу први код нас, начинио од њих једну цјелину и пружио нам књигу пуну живог интереса, пуну душевне хране, те је од своје стране, поред свега што сам побројио о њој, читаоцима најбоље препоручујем.

Ако Бог да, да књига дочека још које издање, писац ће имати на уму ове напомене, које чиним у најбољој намјери.

Н. Граовски.

Двовјековна влада славне Куће Петровић Његоша, приликом двестагодишњице, написао проф. Л. Т. Перовић. Цетиње, књ. прн. државна штампарија. 1896.

Наш млади писац окушао је до сада себе многостручним научним чланцима богословскога, филозофскога, психолошког, белетристичког и другог разног садржаја. Међу тијема чланцима, које је објелоданио у нашим домаћим часописима, „Просвјети“ и „Лучи“, има занимљивих расправа од не мале вриједности, које су пуне критичнога духа и озбиљнога погледа на вријеме и живот. Него он се није задовољио тим својим покраћим списима, ма да су му стекли лијепа гласа и повјерења на књижевном пољу, већ се одважио написати и историјско дјело под горњијем насловом, које обухваћа двовјековну повјест Црне Горе и њених Господара.

Заиста је смјелост г. Перовића и његово поуздање у самога себе било велико, кад се је на сједници прославног одбора примио, да у кратком размаку времена напише брошуру великог значаја двовјековне владе наше славом овјенчане Династије. Али — прегаоцу Бог даје махове, и наш је Перовић успио својим дјелом и њиме постигао ону цијељ, за коју је предложено, на име: да се приликом прославе гости и пријатељи, домаћи и на страни, који су мање предмету посвећени, упознају у кратким али језгровитим потезима са двовјековном владом муке и борбе, самопрегорења и пожртвовања мудрих и јуначких црногорских Господара и њихова вјернога народа за општу нашу мисао. Дијепим српским језиком и стилем, пуним духовитога полета, занимљивим начином приповиједања и излагањем најважнијих догађаја, препратио је писац на онште задовољство двовјековну владу династије Петровић Његоша од њена утемељитеља, великана Господара Владике Данила, до сретно данас владајућег Књаза и Господара Николе I. препородитеља и унапредитеља Црне Горе. Извори су били г. Перовићу за ово дјело сви доданашњи писци Црне Горе. Он се врло вјешто користиовао тијема изворима за своју цијељ, избјегавајући страћа питања, не цјепидлачећи са претпоставкама и закључцима, не залазећи у истраживање нових чињеница и држећи се свуда суштине ствари. Клонио се у дјелу и оних многих за овакве сврхе досадних и иначе сухопарних цитата и позивања на *идем* и *ибидем*, те написао књигу, повјест, која је лако разумљива и свакоме приступачна. Тијем је г. проф. Перовић потпуно оправдао повјерење Прославног Одбора и погодио његову праву мисао и намјеру.

Издање је врло елегантно, а цијена сасвијем умјерена, на простој хартији 50, а на финој 70 новч., те ми ово дјело и с те стране препоручујемо нашем читалачком свијету.

Ф. Ј. К.

Арса Гајевић — Велвка споменица из Русије свеска прва; Писма из Москве са крунисања Николе II. Александровића, руског Цара и Александре Феодоровне, руске Царице (са више слика); написао — у Новоме Саду. Издање књижарнице А. Пајевића 1896; стр. 208. Цијена 60 новчића.

Након оног лањског описа при погребу Цара Мира Александра III. ево нам опет г. *Пајевића* са далеког сјевера, те нам горњим натписом лијепим својим српским језиком и пјесничким полетом приказа низ свечаности, које се обавише приликом крунисања Цара Николе II.

Српско златно перо, здружено српским родољубивим срцем, води нас с једног мјеста на друго; показује нам: гостопримство, раскош, побожност и величину, све престављено у пластичним сликама, пуним радости, испреплијетани гдје-гдје историјским моментима, као и овим, који је плод оног силног осјећаја, којим се заноси приликом највечанијег чина свога цара вјерни и побожни подајник — Москов.

Ходинско поље, које нам г. *Пајевић* онако лијепо описа, слика је трагедије у вријеме крунисања Господара Русије, али и величанствен приказ завјетног одушевљења народњег за Цара. И тај крвљу освештани приказ предат је неизгладиво срцу народа, да га опомиње на онај час, кад је његов Господар ставио на главу своју круну предака, заборавља на се и постаје жртвом свог усхићења и оданости.

Г. *Пајевић*, тронут овим догађајем, преставља нам га, као и све друго у овој књижици, онако како је, па и чини, да видимо све као он, а пјесничком моћу описивања, да осјећамо као и он — гдје је он одушевљен ту смо и ми, а гдје потресен, наводи нас да и ми морамо бити.

Иза ове прве свеске, коју је украсио са више слика, и дао нам потпуни вид свечаности, обећаје писац, да ће изаћи још двије, у којима ће изнијети све, што је на даљем свом путовању по пространој Русији видио и чуо. Тиме ће нас он још више задужити, уживајући у ономе, што његово вјешто перо опише и представи. Знајући ватрену оданост г. *Пајевића* к ширењу српске свијести и српске књиге, ми смо увјерени, да ће мило бити сваком Србину, што је овај најновији његов књижевни рад нашао одличан пријем и на престолу покровитеља православног и словенског свијета, Цара Николе II., који одликова овог српског родољубивог вриједног књижевника споменицом крунисања на ленти Александра Невског, као и давањем права, да вазда може носити, дати му при крунисању коресподетни знак.

Слава оном, који способности признаје и награђује, а част оном, који признање и награду заслужи.

Српски Магазин, годишњи часопис 1896 год. за поуку, забаву и књижевност. Уз сарадњу српских књижевника издаје и уређује Дионисије Миковић, игуман. У новом Саду 1896. Цијена 1 фиор. и 50 новч.

Поред дугог очекивања овог часописа ушљед жестоког кубурења нашег врлог књижевног раденика Дионисија са свима незгодама — ево нам Магазина, који подмирује нашу нестрпљивост, јер је прави Магазин или ризница, што у своја њедра прими лијепе радове млађих и старијих књижевника српских, заступивши готово све гране наше књижевности. О овом часопису говорили су доста наши листови. Нама се само дивити прегаштву скромног честитог игумана у овако замашном предузећу! Језик је

Магазинов мјестимице нагрђен, препућен штампарским грешкама. У једном историјском чланку, гдје се назив „теократска“ превео са ријечју „калуђерска“ напомиње нам, да својеволни преводилац ријечи није ваљан класичар, премда се ту не тражи много знања. — Г. Игуману припада благодарно признање на тешком раду, а књига се сама собом препоручује.

**

Важнији догађаји у свијету. *)

Србија. — Његово Величанство Краљ Александар својом прокламацијом од 8 новембра објавио је народу, да путује у иностранство. Походно је Беч, гдје га је Цар лијено дочекао; отоме је продужио за Италију. У Риму га је на станици дочекао Краљ Умберто са министрима и генералитетом. У Квириналу је био срдачно примјен и одликован великим орденом Анунцијате. Био је у посјети и код Његове Светости папе. Држи се, да је циљ ове посјете била коначно уређење католичке цркве у краљевини Србији; мисао, коју је гојино још покојни Књаз Михаило. „Црна Гора — вели „Видјело“ — која се може поносити, што је њен развитак упућен јединим и постојаним путем без промјена и твзавица, расправила је такође ово питање на велику корист својег моралног угледа“ па исти лист жели, да га и Србија у своју корист, као и у корист својих толиких сународника католика изван Србије расправи и крају приведе. Краљ је продужио пут Неапољу, гдје га је срио престолонашљедни Краљевић, са којим је присуствовао при смотри војске.

Стара Србија. — Охридски митрополит Амвросије наименоват је на упражњену столицу скопљанског митрополита, не гледајући на патријаршеска обећања, да ће се на упражњену столицу поставити Србин, да би се тим задовољили праведни захтјеви српског народа; јер у дијецези има 15.000 српских фамилија, дочим грчких само 5 или 6. Срби су протестирали, а Амвросије, за сада сумњива личност, станује у грчкој школи. Српска и црногорска влада, потпомогнута руском, протестовале су на Порти и у Фонару. Султан је сакратио Амвросији Берат. Српски првосвештеник, старац Михаило, упутно је значајно писмо патријаршији цариградској, напомињући и отцијеп српске цркве.

Босна и Херцеговина. — 14 српских угледних општина депутацијом, жалиле су се цару због сукраћења оних права, која су Срби уживали

*) „Дело“ у пошљедњем броју, причајући нам о нашој „Лучи“, напомену, да би се могло проћи без политичких догађаја. Благодарни на примједби, напоменути нам је тек, да ми то практикујемо искључиво с обзиром на наш народ у Књажевини, којему је недостушна српска преса, а живо га занима српска и уопште свјетска ствар.

под Турцима, а односе се на очувању: вјере, језика и народности. Није била примјена, те је намјерна, да продужи мисију своју у Цариград, па и Петроград.

Бугарска. — Књаз Фердинанд у престоној бесједи на народњем сабрању нагласио је пријатељске односе са српским народом.

Грчка. — Велики утисак изазвала је наредба Краља Ђорђа, да се устанома сталан логор од 12.000 војника. Русија је обратила пажњу Грчкој, да у скопљанској ствари потпомаже српске захтјеве код Фонара.

Турска. — Султан је потврдио избор јерусалимеког патријарха Орманијана, а помиловао је два српска учитеља, које је бугарска пропаганда оптужила и осудила на робију. Протегнула се амнестија на Јермене, међу којима су и два Владике.

Мађарска. — Срби: Барон Николић и Руднички сашли су са политичког попршта. Будимски епископ Јеремије Мађаревић преселио се у вјечност.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Друштвени гласник.
CRNE GORE ЂURЂE
CRNOJEVIĆ

9 Јануара Друштвена Управа, под предсједништвом министра војног, г. војводе И. Пламенца, држала је своју сједницу, на којој се вијећало о економном стању друштвеном. Упозорени су чланови управе, да у најскоријем времену подготове писмено своје обавезе, које су вршили за друштвен напредак, како би се на свечаној сједници могло поднијети свима члановима циогодишњи рад у свима потезима. — Г. Предсједник је врло основано изнио управи живу потребу грађења једног пространог локала, који би нас послужио commodно у свима приликама.

Г. Петар Николић, трговац слика из Загреба, подарио је друштву врло елегантну уоквирену слику „Сеоба Срба“, усљед чега је управа овластила својег секретара, да му писмено од стране свега друштва заблагодари.

Г. Николић је познат као ватрени родољуб, знатно потпомаже ширење српске свијести. Нека да Бог, да се на њега и други Срби угледају. — Ђилвио!